

ARBETSMILJÖ- POLITISKT PROGRAM

HÅLLBAR ARBETSMILJÖ

Skolledare ska ha förutsättningar att bedriva ett framgångsrikt ledarskap.

Förskola, skola och utbildning för vuxna är sammantaget landets största arbetsplats och många invånare har direkt eller indirekt kontakt med verksamheterna varje dag, året runt. Här skapas möjligheter för våra barn och unga, och för vuxenstuderande, till stärkta livschanser och till ett rikt och gott liv. Som arbetsplats kan verksamheterna skänka stor glädje och tillfredsställelse genom att erbjuda möjligheter att vara med om barns, ungas och vuxenstuderandes utveckling och utbildningsresa. Förskolan, skolan och utbildningen för vuxna är central för att utveckla vår välfärd och skapa hållbar tillväxt för oss alla.

Sveriges skolledare trivs på jobbet. Våra undersökningar visar återkommande på en stor tillfredsställelse med arbetet och att de allra flesta skulle välja att bli skolledare igen om yrkesvalet skulle ske på nytt. Men samtidigt finns en rad områden som både på kort och lång sikt måste förbättras för att skolledare och andra som verkar i utbildningssektorn ska kunna utföra sina uppdrag på bästa sätt. Vid sidan av lön är arbetsmiljön en av de viktigaste frågorna för medlemmarna i Sveriges Skolledare.

En sund arbetsmiljö som skapar goda förutsättningar för att utveckla svensk förskola, skola och vuxenutbildning är grundläggande för landets skolledare. Det gagnar både dem som tillbringar sina dagar i utbildningsverksamhet, som de som har sin arbetsplats där. En bra arbetsmiljö för skolledare är bra för alla.

Många skolledare arbetar i perioder mycket intensivt – det ligger i arbetets natur och är inte främmande för våra skolledare. Men samtidigt visar forskning att 25 procent av skolledarna riskerar sin hälsa på grund av jobbet. Den senaste genomförda löneenkäten från hösten 2023 visar också på ett stort övertidsuttag som i många fall inte kan kombineras med arbetsperioder med lägre belastning och tid för återhämtning efter intensiva arbetsperioder. För många skolledare innebär övertiden ett gratisarbete som varken kompenseras i tid i anslutning till övertiden, eller med högre lön och/eller längre semester.

Den stora omsättningen på skolledare i Sverige är ett tecken på en hårdnande arbetsmiljö och på många håll oklart mandat och bristande förutsättningar. Sverige har i internationella sammanhang en hög omsättningstakt för skolledare. Sveriges Skolledare har gång på gång pekat på riskerna med den stora omsättningen och Skolverket kunde i en ny rapport, Rapport 2024:1, Rektorsomsättning – en utmaning på många grundskolor, återigen bekräfta det.

Tre av tio grundskolor har det som Skolverket bedömer som en hög rektorsomsättning, alltså att skolorna de senaste fem läsåren haft tre olika rektorer eller fler.

Självklart ska även skolledare att kunna gå vidare i sin karriär och byta både arbetsplats och arbetsgivare. Det är en naturlig del av arbetslivet, men när arbetsplats- och arbetsgivarbyten inte sker "frivilligt", måste landets huvudmän ta det på största allvar.

Inför den kommande kongressperioden är det en rad områden som behöver prioriteras särskilt:

Rätt förutsättningar

Det krävs tydliga och förenliga förutsättningar från nationell- och huvudmannanivå för att skolledare ska kunna axla det komplexa uppdraget. Det individuella arbetsmiljöansvaret sätter rektor i en utsatt situation. Uppdraget från regering och riksdag, och som det förstås av vårdnadshavare och omvärld, måste gå hand i hand med förutsättningarna från skolhuvudmannen. Otydlig styrning med många olika beslutsnivåer försvårar arbetet. Förutsättningar som till exempel resurser och organisation, måste i möjligaste nivå präglas av långsiktighet och förutsägbarhet. Alla som arbetar i förskola, skola och vuxenutbildning gynnas av tydliga mandat och goda förutsättningar för verksamhetens chefer.

Skolledare behöver bättre förutsättningar att leda och fördela arbetet för samarbete och gemensam utveckling. Därför behövs en arbetstidsförläggning som möjliggör en modern skola.

Hållbart ledarskap gynnar alla

Att leda förskola, skola och utbildning för vuxna är en svår och komplicerad uppgift. Det kräver en god utbildning men förutsätter också en personlig utveckling genom hela karriären. Nyanställd skolledare ska ges introduktion och ha tillgång till mentor samt goda förutsättningar att genomgå det obligatoriska rektorsprogrammet. För allt för många är utbildningstiden tuff och avbrott är vanligt förekommande. Arbetsgivaren har ett särskilt ansvar för att se till att alla skolledare kan tillgodogöra sig rektorsutbildningen med gott resultat. På liknande sätt kommer de nya professionsprogrammen att ställa krav på tid och avlastning för att skolledarna ska kunna genomföra dem framgångsrikt. På så sätt skapas också ett hållbart ledarskap. Det ska erbjudas i skolledares tjänst att delta i regelbunden professionell handledning.

Det är dyrt att skolledare lämnar sitt uppdrag. Självklart för den enskilde som väljer att lämna sitt jobb, men också för barn och elever. Samstämmiga forskningsresultat visar att ledarskapet i förskola och skola är avgörande för goda resultat och skolutveckling. Ett hållbart ledarskap gynnar därmed hela samhället.

Ändamålsenlig organisation och tydliga mandat

Statens uppdrag och delegation av mandat till rektor är mycket tydlig i styrdokumentet men skolledarnas verklighet präglas inte i alla sammanhang av samma klarhet. Rätten att leda och forma organisationen inskränks genom olika huvudmannabeslut. Även staten kan med olika satsningar och riktade statsbidrag påverka rektors möjligheter att styra sina resurser. En hållbar arbetsmiljö för skolledare förutsätter tillgång till stödresurser och mandat att forma den personalgrupp som bäst möter de lokala behoven.

Tilldelningen av medel har självklart också betydelse för hur organisationen ska utformas för att målen för skolan ska uppnås. I det arbetet är det obestritt att skolans ledare är drivande och ska ha ett mycket stor inflytande.

Storleken på landets förskolor och skolor varierar i hög grad. Vi vet också genom våra löneenkäter att det finns en stor variation när det gäller antalet direkt underställda som rektor har. Det finns skolor där rektor har ansvar för 50 medarbetare eller fler, vilket inte kan anses godtagbart. För en framgångsrik förskola och skola krävs ett nära samarbete mellan skolledaren och övriga professioner som är verksamma i skolan. Detta försvåras avsevärt av stora personalgrupper och/eller ansvar för skolenheter som består av flera, geografiskt åtskilda byggnader.

I förbundets enkäter svarar över hälften att bättre tillgång till stödfunktioner vore en effektiv åtgärd för att förbättra arbetssituationen. 45 procent angav att ett mindre ansvarsområde med färre personal låg högt på prioriteringslistan.

En målsättning på 20 – max 25 anställda är rimligt och angeläget för såväl Sveriges Skolledare som huvudmännen att arbeta för. Sveriges Skolledare ska också fortsätta uppmärksamma utvecklingen mot allt större, och geografiskt utspridda skolenheter med en gemensam rektor. I dessa skolområden bedrivs det nära ledarskapet ofta genom en biträdande rektor eller motsvarande funktion. Denna utveckling behöver belysas utifrån vad som var lagstiftarens intention med formuleringen av skolenhet och rektors uppdrag i styrdokumentet.

Trygghet, säkerhet och arbetsro för alla

En trygg och säker arbetsmiljö som garanterar arbetsro och är fri från diskriminering, är en fundamental rättighet för barn och elever, men också för skolans anställda. Våra enkäter visar att nästan var fjärde skolledare utsätts för hot eller våldshandling där koppling funnits till arbetet, under ett år. Alla former av hot, våld, diskriminering och repressalier mot skolledare måste motarbetas på alla sätt och huvudmännen måste prioritera arbetet på det området.

Genom ett framgångsrikt arbete under de senaste tio åren, ingår skolledare sedan augusti 2023 i kretsen av så kallade blåljuspersonal, vilket innebär att utbildningspersonal inom skolväsendet innefattas i den grupp som skyddas av en förstärkt lagstiftning. Samhället ser allvarligt på brott mot yrkesutövare i dessa yrkesgrupper eftersom de har samhällsviktiga funktioner. Det är angeläget att under de närmaste åren följa tillämpningen av den nya lagen.

Sveriges Skolledare bidrar på olika sätt i det politiska arbete som pågår för att säkerställa en trygg och säker skola. Det gäller såväl utvecklingen av skolans roll i det brottsförebyggande arbetet som behovet av att förbättra den nationella krissamordningen där förbundet driver på för att staten ska ta en mer aktiv roll.

Våra enkäter visar att över hälften av huvudmännen brister i stödet till rektor i arbetet med säkerhet och krisberedskap för den enhet rektor leder. Här behövs utbildning på flera nivåer och ett mer medvetet arbete för att stärka den lokala krisberedskapen.

En hälsofrämjande kombination av arbetstid, arbetsliv och privatliv

Skolledare har i likhet med alla andra arbetstagare på svensk arbetsmarknad rätt till en arbetsvecka som inte överstiger 40 timmar. Vi vet dock att under perioder är arbetet mer intensivt och arbetsveckan innebär fler arbetstimmar. Att arbetsveckorna tidvis kan vara längre än 40 timmar är inget okänt för våra medlemmar men snittet ska över året ligga på 40 timmar. Det är av vikt att skolledare har möjlighet att påverka disponeringen av årsarbetstiden. Eftersom arbetstiden för många är orimligt hög, året runt, påverkas många skolledares hälsa. En utebliven övertidsersättning är en inbesparing för huvudmännen som skolledarna inte på något sätt har anledning att bidra till. Skolledares gratisarbete behöver stoppas.

Det är idag inte självklart att skolledare ges tillräckliga möjligheter till avlastning och återhämtning, exempelvis genom att kunna ta ut tid mot tid i nära anslutning till intensiva arbetsperioder. Under senare tid har också de administrativa uppgifterna i hela skolan ökat kraftigt, inte minst för skolledare.

Övertiden för alla landets skolledare måste begränsas. Tillsammans med arbetsgivaren vill vi bedriva ett utvecklingsarbete för att skolledare i hela utbildningsväsendet och under hela yrkeskarriären ska ges en rimlig chans att förena arbetsliv med privatliv.

Den administrativa bördan kan till exempel minskas genom att skolledaruppdraget renodlas i samklang med det professionella uppdraget. Skolledare ska kunna satsa fullt ut på huvuduppgiften – att leda och utveckla lärande och undervisning. Vid sidan av att alla skolledare tillförsäkras moderna och adekvata stödfunktioner, kan andra verksamma i skolan ta över de uppdrag som inte hänförs helt och hållet till skolledarnas huvuduppgift.

Det är heller inte skäligt att skolledare ska vara ständigt tillgängliga. Det är angeläget att våra medlemmar tillsammans med arbetsgivare kan komma överens om en policy som begränsar, men inte avgränsar, tillgängligheten.

Att stötta skolledare administrativt och kompensera ekonomiskt för till exempel övertiden, är i det stora budgetsammanhanget en mycket ringa kostnad. Att skolledare slutar på grund av en hög arbetsbelastning och oklart mandat, är inte bara ett nederlag för skolledaren själv, utan även en stor kostnad för arbetsgivarna som måste rekrytera nya befattningstagare.

Att ha en rimlig och hållbar arbetsvecka är framför allt avgörande för skolledarnas hälsa. Tillsammans med huvudmännen måste vi fokusera på ett hälsosamt och hållbart arbetsliv.

Skolledare är också arbetstagare

Skolledaren är med sin kunskap och erfarenhet en stor tillgång för sin arbetsgivare. Tillit och förtroende skapas genom ett respektfullt förhållningssätt parterna emellan och god kommunikation kan upprätthållas. Skolledare ska i sin egenskap av arbetstagare tillförsäkras samma möjligheter och inflytande som andra arbetstagare i samtliga frågor. Kontinuerliga arbetsplatsträffar på alla nivåer är en rättighet. Våra enkäter visar att 40 % av medlemmarna inte ges möjlighet till sådana regelbundna forum.

Sveriges Skolledare arbetar, som medlem i flertalet förhandlingsorganisationer, aktivt för att centralt driva arbetsmiljöarbetet framåt. Sveriges Skolledare är Sacos enda chefsförbund, och har möjlighet att tillsammans med andra förbunds chefer särskilt arbeta med arbetsmiljön, villkor och förutsättningar för dessa medlemmar.

Samarbetet med det partsgemensamma organet Sunt Arbetsliv och Prevent är mycket värdefullt för förbundet och ger inspiration och verktyg till ett framgångsrikt arbetsmiljöarbete.

Skolledare är arbetstagare som ska ha förutsättningar till återhämtning.

Arbetsmiljöpolitiskt program är antaget vid Sveriges Skolledares kongress 2024 och är kopplat till Mål 2 - Hållbar arbetsmiljö - i förbundets verksamhetsplan.

Läs gärna mer om vår arbetsmiljö på webbplatsen, länk i QR-kod.

